

изазовима јесте писање емпиријски утемељених и критички интерпретираних радова. Несумњиво је да *Независна Држава Хрватска у Србији 1941: Усташки режим у Прибоју, Пријепољу, Новој Вароши и Сјеници (април-септембар 1941)* представља једну од оваквих публикација.

Раде РИСТАНОВИЋ

*Учитељска школа „Вељко Дугошевић“ Пожаревац,
Летопис школе 1947–1974,
приредила Слободанка Цветковић.
Пожаревац: Историјски архив Пожаревац, 2017, 87.*

„31. август

Учитељска школа 'Вељко Дугошевић' у Пожаревцу, на основу решења Скупштине општине Пожаревац престала је са радом. После доношења Закона о педагошким академијама укинута су све учитељске школе у СР Србији, а у Пожаревцу није предвиђено формирање педагошке академије. Поступак редовне ликвидације школе спровешће привредни суд у Пожаревцу, а документацију школе преузеће на чување Историјски архив у Пожаревцу". Цитирани текст представља последњу белешку записану у *Летопису* Учитељске школе „Вељко Дугошевић“ из Пожареваца, која је радила пуних двадесет седам година, односно од 28. јула 1947, када је основана Одлуком Министарства просвете Народне Републике Србије, коју је тада потписала Митра Митровић, прва жена министар просвете на овим просторима, до већ поменутог августовског дана 1974. године. Првог септембра 1974. ученици Учитељске школе „Вељко Дугошевић“ из Пожареваца нису дошли на наставу јер је одлуком просветних власти, а у складу са новом политиком трансформисања средњих учитељских школа у педагошке академије, школа у Пожаревцу препозната и означена као она која нема потенцијал да се ухвати у коштац са захтевима времена које долази.

Публикација под називом *Учитељска школа „Вељко Дугошевић“ Пожаревац. Летопис школе 1947–1974.* могла је бити још једно у низу издања која често називамо „пригодним“. Могла је, али није. Све заслуге припадају њеном талентованом приређивачу Слободанки Цветковић, која је пре свега знала „да одабере“ историјски извор који је затим врло добро позиционирала између две одлично написане уводне целине: Предговора приређивача и О приређеном издању и Регистра. Ипак, у случају ове публикације не ради се само о добро структурираном тексту. Рад Слободанке Цветковић представља одличан пример добро приређеног историјског извора који „дише“ и заједно са уводним текстовима представља не само поново исписану

историју „још једне у низу“ образовно-васпитних институција у Србији већ пре свега подсећа на сентименталну повест времена које је остало иза нас.

Методолошки посматрано све горе речено више припада крају приказа одређеног рада него почетку. Са друге стране, баш зато што читање овог текста превасходно буди сентимент јер историјско памћење чини узбудљивим, ауторка ових редова се одлучила за крај на самом почетку.

Публикација *Учитељска школа „Вељко Дугошевић“ Пожаревац. Летопис школе 1947–1974.* представља четрнаесту књигу објављену у оквиру едиције Посебна издања Историјског архива Пожаревац. Окосницу издања представља Летопис школе 1947–1974, историјски извор који представља део Фонда Учитељска школа „Вељко Дугошевић“ Архива у Пожаревцу. Комплетна архивска грађа која се чува унутар овог фонда предата је Историјском архиву у Пожаревцу одмах по гашењу школе. Сачувана је у количини од 8,5 дужних метара и поред Летописа школе садржи: годишње извештаје о раду школе, деловоднике, општу архиву, уписнице ученика, записнике о полагању стручних испита, дневнике рада, досијее запослених, платне спискове, дипломе и похвалнице додељене школи, записнике са седница Наставничког већа, Школског савета, Школског одбора, Управног одбора, Радне заједнице колектива, стручних актива наставника, нормативна акта и фотографије. Определивши се за приређивање само једног, мањег дела богатог фонда, Архив у Пожаревцу не само да је скренуо пажњу на постојање значајне образовно-васпитне па и културне установе у граду, каква је била Учитељска школа, чији историјат у малом представља историју једне земље и једног друштва какав је био социјалистички друштвени поредак успостављен у Југославији после Другог светског рата, већ пре свега скреће пажњу на богатство фондова архивских установа широм Србије. Издавањем важне публикације, Архив у Пожаревцу је скренуо пажњу на значај постојања комплетираних архивских фондова, захваљујући чијој реконструкцији се може писати историја институција, појава и феномена значајних за локалну, као и ширу заједницу

Управо у томе лежи значај Летописа школе, „бучног“ историјског извора који је годинама, односно у периоду од 1947. до 1974. вођен на страницама једне сасвим обичне укоричене свеске. Различити и непознати аутори годинама су исписивали летопис своје школе, који је на крају заједно са фотографијама имао 178 страна.

Као историјски извор Летопис школе 1947–1974. пружа обиље материјала за разумевање југословенског послератног друштва и културне политике, која је добрим делом била усмерена према политици образовања и васпитања јер је за свој крајњи циљ имала стварање социјалистичког човека. Разматрајући овај циљ југословенских послератних власти може се рећи да су учитељске школе биле не само места у оквиру којих су се „уздицали“ „нови грађани“ већ и места са којих је након четири године школовања требало да изађу кадрови у које су полагане велике наде.

Летопис показује колико је процес спровођења политике образовања и васпитања у послератном југословенском друштву био тежак и сло-

жен јер је био у тесној вези са одликама средине, степеном писмености, степеном сиромаштва, али и са еланом и спремношћу младих генерација да мењају свет. Пружајући обиље информација о животу ученика Учитељске школе „Вељко Дугошевић“, бројни аутори Летописа их позиционирају у односу на различите догађаје. Будући учитељи и учитељице, синови и кћери грађана Југославије, срезова пожаревачког, завишког, рамског, хомољског, млавског, подунавског, јасеничког, ресавског итд. виђени су у ходницима школе и интерната, на улицама града, у редовима за скромни ручак. Спремали су се за учитељски позив и онда када су, као 1956. присуствовали представи Јегор Буличов у Југословенском драмском позоришту или 1957. када су посетили Народно позориште како би слушали и гледали Вердијеву Аиду. Нису били равнодушни ни када су се исте године вратили у Југословенско драмско позориште како би гледали Ану Франк. Са друге стране, аутори Летописа школе нису пропустили да примете и оне дане током којих су ученици школе посећивали гроб Вељка Дугошевића или организовали комеморативне седнице попут оне када је умро Ђуро Салај. Летопис прати у стопу будуће учитеље и учитељице социјалистичке Србије и Југославије. Са њима је када присуствују седници Среског одбора Социјалистичког савеза и онда, као 1967, када су пажљиво слушали излагање професорке Споменке Протић која је говорила о развоју српскохрватског језика, Декларацији о положају и називу хрватског књижевног језика и Предлогу за размишљање.

Паралелно са животом ученика, Летопис прати живот професора и помоћног особља, односно оних упосленика који су у годинама после рата чешће били хонорарци него стално запослени. Указује на један од најзначајнијих аспеката живота учитеља и учитељица у Југославији а то је економски и социјални статус просветних радника, као и других запослених у школи. Један од писаца Летописа није заборавио да забележи да је 16. октобра 1973. године, „Нејковић Миодраг, ложач парних котлова и помоћни службеник школе раскинуо радни однос и прешао на рад у предузеће Ауто-Шумадија у Пожаревцу“.

Мноштво фотографија посебно доприноси значају Летописа као историјског извора. Фотографије ученика док ваде репу или шетају Дубровником, професора док будно прате рад својих ученика и зграда које су биле куће важној школи, каква би морала бити свака школа која образује и васпитава будуће учитеље и учитељице, представљају рам за слику унутар ког се „спаковало“ све за чим истраживач трага.

Сања ПЕТРОВИЋ ТОДОСИЈЕВИЋ